Het Huis van de Europese geschiedenis: een museum waar(over) vragen gesteld worden

La maison de l'histoire européenne : un musée qui pose (des) question(s)

Christine Dupont

Traducteur : Anneleen Spiessens

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/6930>

DOI : 10.4000/temoigner.6930

ISSN : 2506-6390

Cet article est une traduction de :

La maison de l'histoire européenne : un musée qui pose (des) question(s) - URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/6885> [fr]

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 2 avril 2018

Pagination : 9-12

ISBN : 978-2-930953-06-9

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Christine Dupont, «Het Huis van de Europese geschiedenis: een museum waar(over) vragen gesteld worden», *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 126 | 2018, Online op 24 janvier 2022, geraadpleegd op 04 février 2022. URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/6930> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/temoigner.6930>

HET HUIS VAN DE EUROPESE GESCHIEDENIS: EEN MUSEUM WAAR(OVER) VRAGEN GESTELD WORDEN

TENTOONSTELLING ‘Een museum dat meer vragen oproept dan dat ze er beantwoordt.’ Dat is één van de talrijke reacties van bezoekers aan het Huis van de Europese geschiedenis sinds de opening in mei 2017. Velen vertellen ons dat ze zich verwachtten aan een Europees propagandapraatje; het museum maakt immers deel uit van het Europees parlement, de toegang is gratis. Sommigen vinden tot hun verrassing een genuanceerder en kritischer beeld. Anderen zijn ontsteld of zelfs boos over de keuzes die we maakten. Eén ding is zeker: het museum laat weinig bezoekers onberoerd.

DE GESCHIEDENIS VAN EUROPA IN EEN MUSEUM

De relatieve verbazing van de bezoekers staat in verhouding met de moeilijke taak die zich stelde toen we in januari 2011 gingen nadenken over de vorm van het toekomstige museum van de Europese geschiedenis. Met ‘we’ bedoel ik het wetenschappelijk team van historici en curatoren. De samenwerking tussen personen afkomstig uit verschillende generaties en Europese landen was een succes omdat onze diverse methoden van onderzoek, geschiedeniscommunicatie en museumwerk complementair bleken te zijn. Die diversiteit ziet zich weerspiegeld, volgens een aantal externe commentatoren, in de manier waarop we de inhoud van ons museum presenteren.

De geschiedenis van Europa vertellen op een oppervlakte van 4000 m², in de 24 officiële talen van de Europese Unie en op basis van originele objecten, en zonder te kunnen vertrekken vanuit een bestaande collectie: het was een bijzonder grote uitdaging. Met een wit blad beginnen biedt uiteraard ook oneindig veel creatieve mogelijkheden. Bovendien kregen we volledige wetenschappelijke vrijheid en grote budgetten van het Europees parlement, de initiatiefnemer en drager van het project. Voldoende om dit boeiende avontuur aan te vatten en op 6 mei 2017 de deuren van het museum te kunnen openen.

De enige richtlijnen die in 2008 door een comité van experts op papier waren gezet, legden niet geheel onlogisch de nadruk op de geschiedenis van de totstandkoming van Europa en op de twintigste eeuw. Verder waren we vrij om het toekomstige museum inhoudelijk vorm te geven volgens onze eigen inzichten. Het was een fascinerend werk van conceptualiseren, onderhandelen, uitschrijven, zoeken naar artefacten. Een ervaring waarvan ik kan zeggen dat ze mijn visie op Europa, en zelfs mijn verhouding tot de geschiedenis, ten gronde heeft veranderd.

WAT IS EUROPA?

Omdat er werd gekozen voor een geschiedenismuseum werkten we eerst een narratief uit. We vertrokken vanuit een selectie van processen, gebeurtenissen en concepten die volgens ons in Europa zijn ontstaan, die zich op het volledige of op een groot deel van het continent hebben ontwikkeld en waarvan de erfenis vandaag nog aanwezig is. De uiteindelijke selectie is niets meer dan de uitkomst van een reeks gesprekken van een specifiek team in een specifieke context. Een ander team, op een ander moment, had waarschijnlijke andere keuzes gemaakt. We pretenderen in geen geval dat we hiermee het ultieme verhaal van de geschiedenis van Europa hebben verteld.

••• Het narratief dat de ruggengraat vormt van onze permanente tentoonstelling begint met een vraag: wat is Europa? We belichten de mythe van Europa, de prinses uit Fenicië die wordt ontvoerd door een tot stier getransformeerde Zeus, maar ook de geografische ruimte van het continent (waar liggen bijvoorbeeld de oostelijke grenzen van Europa?), om zo de complexiteit bloot te leggen van een geschiedenis die niet vanzelfsprekend is. Nog in het inleidende gedeelte stellen we veertien elementen voor die we samen als het Europese erfgoed zouden kunnen beschouwen: filosofie, democratie, de rechtsstaat, de alomtegenwoordigheid van het christendom, staatsterreur, slavernij, kolonialisme, humanisme, rationalisme en de Verlichting, revoluties, kapitalisme, marxisme/communisme/socialisme, de natiestaat, genocide.

Deze thema's vindt de bezoeker vervolgens op verschillende plaatsen terug in de permanente tentoonstelling, die na de inleiding een chronologische

volgorde aanhoudt. De geschiedenis van het Europese continent begint bij de Franse revolutie, waar de oorsprong ligt van ons modern politiek systeem, en omvat ook de Brexit. Dankzij een thematische insteek is het resultaat geen samenraapsel van nationale geschiedenissen, maar een transnationaal verhaal.

De beslissing om een 'echt' museum in te richten met originele objecten heeft uiteraard een aantal gevolgen. Omdat we niet startten vanuit een bestaande collectie, hebben we er zelf een samengesteld. De samenwerking met meer dan 300 voornamelijk Europese musea, die ons vaak voor verschillende jaren objecten uitleenden, is uitgemond in een bijzonder rijke verzameling.

DE CENTRALE PLAATS VAN DE SHOAH

Het is niet de bedoeling dat dit artikel een soort van virtueel bezoek wordt aan onze permanente ten-

– Galerij over de Tweede Wereldoorlog.

© Europese Unie 2017 - EP/Huis van de Europese geschiedenis

toonstelling. Daar is niet voldoende tijd voor, en het zou eentonig worden. Bovendien komt een tentoonstelling pas echt tot haar recht in de tentoonstellingsruimte zelf, in een scenografie die daartoe is ontwikkeld, met artefacten en media-opstellingen. Ik beperk me tot één voorbeeld, omdat het sommige bezoekers van streek heeft gebracht. Het gaat over de manier waarop we het onderwerp van de Shoah behandelen.

Na het persbezoek aan het museum schreef Jurek Kuczkiewicz een artikel in *Le Soir* met de volgende titel: 'Het Huis van de Europese geschiedenis: een museum waar een flink "detail" ontbreekt' (*Le Soir Plus*, 6 mei 2017). Met zijn verwijzing naar de sinistere formulering van Jean-Marie Le Pen leverde hij scherpe kritiek op de manier waarop we de Shoah hebben geïntegreerd in het verhaal. De journalist betreurde dat er geen ruimte specifiek aan dit thema is gewijd, een keuze die als verrassend en misschien ontstellend wordt aanvoeld.

Toch heeft de Shoah wel degelijk een centrale plaats in de permanente tentoonstelling. De genocide op de Europese Joden wordt al

© Europese Unie 2017 - EP/Arnaud Deviller/Huis van de Europese geschiedenis

in het inleidende gedeelte vermeld en er wordt daarna meermaals naar verwezen. In het deel over de negentiende eeuw stellen we uitgebreid de rassentheorieën voor die in Europa zijn ontstaan en proberen we een kader te bieden waarbinnen de bezoeker hun ontwikkeling in de volgende eeuw en hun extreme toepassing door het naziregime beter kan begrijpen.

De geplande vernietiging van de Europese Joden wordt vervolgens voorgesteld als het hoofddoel van het regime, in een deel van de tentoonstelling dat de twee voornaamste dictaturen van de jaren dertig en veertig tegenover elkaar plaatst (zonder ze evenwel op gelijke voet te stellen). Het hoofdstuk 'Genocide en massaterreur' presenteert onder meer een blik Zyklon B (afkomstig uit het museum van Auschwitz-Birkenau), maar ook *L'Appel*, een tekening van Ella Liebermann-Shiber (1927-1998) die het vreselijke dagelijks leven van een uitroeiingcentrum weergeeft (uit het Ghetto Fighers' House Museum in Israël) en een kopie van de plannen voor het crematorium van Auschwitz-Birkenau (Yad Vashem, Jeruzalem).

De volgende galerij bestaat voornamelijk uit een brede vitrine die de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog vanuit pan-Europees perspectief vertelt. Het grootste deel daarvan is gewijd aan het lijden •••

– Ritula Fränkel en Nicholas Morris, *De jas van Josef*, 2001

... van de burgerbevolking (de ‘totale’ oorlog) overal in Europa, maar vooral in het centrum en het oosten. Thema’s die hier worden aangeraakt zijn: massa-executie, deportatie, concentratiekampen en de Shoah zelf. De voorbeelden hebben vaak rechtstreeks te maken met de vervolging en uitroeiing van de Europese Joden. Ook in de verzetsverhalen komt de redding van Joden aan bod, met name in Denemarken. In de ruimte die deze donkere oorlogsperiode afsluit, ‘De oogst van vernietiging’, is veel aandacht voor de herinneringen van de Joodse slachtoffers van het conflict. Het dilemma van de herinnering wordt discursief weergegeven door middel van twee citaten die bewust tegenover elkaar werden geplaatst en waar veertig jaar tussen zit, namelijk dat van Winston Churchill die hoopt op een ‘*blessed act of oblivion*’ (1946) en dat van Elie Wiesel die oproept tot herinnering om zo ‘de mensheid te redden’ (1986).

Het laatste citaat verwijst naar de herinnering aan de Shoah die we in een aparte ruimte hebben ondergebracht, in het chronologische deel 1945-1975 op de volgende verdieping. Dat is geen evidente keuze, daar zijn we ons terdege van bewust, maar we willen die graag toelichten. De verschillende ideologieën en de brutale manier waarop ze in de praktijk werden gebracht hebben we op een thematische manier willen presenteren en kaderen. Voor de Shoah hebben we het unieke karakter van de gebeurtenis willen onderstrepen door de problematische herinnering eraan te behandelen. De scenografie is sober. Achterin de zaal staat het kunstwerk van Ritula Fränkel en Nicholas Morris, *De jas van Josef*, waarin het koppel de herinnering bevraagt via de overjas die toebehoorde aan Ritula’s vader Josef. Een reeks herinneringen van deze Shoah-overlevende zijn op de stof van de jas genaaid. Tegen de linker- en rechtermuur van de zaal bevinden zich twee grote vitrinekasten die elk drie case studies presenteren van Europese landen die hun verantwoordelijkheid in de genocide eerst hebben ontkend, en later erkend. We kozen voor de twee Duitslanden, Oostenrijk, Polen, Frankrijk en Oekraïne. Sommige zaken zijn nog steeds onderwerp van debat en tonen aan hoezeer de erkenning van deze ongeziene misdaden het hart vormt van de discussie over de Europese herinnering. Het motto van deze zaal is niet toevallig een citaat van de Britse historicus Tony Judt: ‘*The recovered memory of Europe’s dead Jews has become the very definition and guarantee of the continent’s restored humanity.*’

IS HET VERHAAL TE NEGATIEF?

Sommige bezoekers verwijten ons dat we te zeer het accent hebben gelegd op het traumatische verleden van Europa. Maar die mening strookt niet met de gevarieerde permanente tentoonstelling, waarin we ons geenszins beperken tot de zwarte bladzijden uit de twintigste eeuw. Bovendien is onze eerste tijdelijke tentoonstelling gewijd aan de interactie tussen Europeanen over de grenzen en de tijden heen. We zien erop toe dat de tijdelijke tentoonstellingen complementair zijn aan de permanente, dat ze een meer culturele insteek bieden op het Europese verleden en dat ze ook andere tijdvakken belichten.

Maar het debat is niet afgesloten. Ik zou zelfs durven zeggen: het is nog maar net begonnen. Uiteraard is het geen sinecure om een museum van de Europese geschiedenis uit te denken, te realiseren en tot leven te wekken vandaag de dag. We zijn ons ervan bewust dat onze keuzes vragen kunnen oproepen, en gaan graag het gesprek aan. ■

Christine Dupont

(conservator van het Huis van de Europese geschiedenis)

Vertaling uit het Frans: Anneleen Spiessens

→ Meer weten

◆ <https://historia-europa.ep.eu>

◆ Huis van de Europese geschiedenis
Leopoldpark (Belliardstraat 135)
1000 Brussel

Gratis toegang

Open op maandag van 13.00u tot 18.00u, dinsdag tot en met vrijdag van 9.00u tot 19.00 uur, en tijdens het weekend van 10.00u tot 18.00u.

Gesloten op 1 januari, 1 mei, 1 november, 24-25-31 december.

De tentoonstelling ‘Eeuwen van handel, strijd en creativiteit’ loopt nog tot 31 mei 2018.